

Goed leiderschap en de economische kansen van Bonaire

Inleiding

Excellenties de Gouverneur van de Nederlandse Antillen, de heer Goedgesdrag en Minister President van de Nederlandse Antillen mevrouw de Jong – El Hage, Eilandsraadleden, Gedeputeerden, betrokkenen bij de economie van Bonaire en alle genodigde, een goede morgen.

Geachte organisatoren van dit forum, dank voor de gelegenheid om hier te mogen spreken. In mijn inleiding zal ik aandacht vragen voor de relatie tussen leiderschap en de gezondheid van de economie.

Internationale crisis – symptoom van een leiderschaps crisis

Op dit moment wordt de wereld gegijzeld door een situatie van financiële crisis. We kunnen amper de televisie aandoen, een krant of tijdschrift openmaken of er wordt melding hiervan gemaakt. Deze financiële crisis is niet veroorzaakt door monetaire zaken, maar door hebzucht gekoppeld aan een vertrouwenscrisis. De organisaties die zijn “omgevallen” genoten voor de crisis van een haast mythisch of goddelijk vertrouwen in hun deugden. Zoals we weten ligt dit nu anders.

Er is momenteel geen vertrouwen meer in instituties, instellingen en organisaties waar kort geleden nog een aura van onverwoestbaarheid en totale vertrouwen hing. Vele van de nu verdwenen organisaties werden zelfs als heldhaftige economie(pro)motoren gezien en kregen daardoor alle ruimte om praktijken te ontwikkelen die hebben geleid tot de crisis of die flink hebben bijgedragen tot het ontstaan hiervan. Kort gezegd: jaren achter elkaar hebben we met zijn allen toegestaan dat gebakken lucht werd verkocht terwijl wij ons zelf en anderen voorhielden dat we iets met substantie, met inhoud, aan het doen waren. De reden waarom dit zo lang heeft kunnen doorgaan en heeft geleid tot de huidige crisis is een mentaliteit.

De mentaliteit waar ik het over heb heeft vele verschijningsvormen en namen. Woorden als ‘attitude’, ‘houding’ en ‘trots’ maar ook de Engelse term ‘entitlement’ komen in me op. Ik duid op de mentaliteit die heeft geleid tot het verdwijnen van grootheden als Enron in de Verenigde Staten en World Online in Nederland. Maar zie ook Maddof, Stanford en de banken in IJsland. Ik breng dit alles in verband met een vorm van persoonlijke en institutionele leiderschap. Dit leiderschap plaats ik bij zowel de personen en instellingen die werden gezien als leiders in ons economisch bestel als ook bij de overheden in de landen waar de crisis het zwaarst is toegeslagen alsook bij de individuele investeerder en spaarder. Gebrek aan gedegen persoonlijk dan wel institutioneel leiderschap bij de bedrijven en instellingen heeft de vorm aangenomen van het manipuleren van de resultaten van gevoerd beleid en de wijze waarop dit werd verantwoord. Bijzonder hierbij is dat zolang een groot rendement werd beloofd de investeerders, aandeelhouders en spaarders dit soort praktijken bleef goedkeuren. Er was dus ook gebrek aan kritisch toezicht vanuit elke mogelijke veld. Daarnaast kan naar huidige inzichten worden gesteld dat overheden te lang met een te slappe normering en een te grote welwillendheid de gegroeide verantwoordingspraktijk hebben goed gevonden bij het houden van toezicht. Hierdoor was er een geestelijke ingesteldheid ontstaan waarbij de boeken en de daarin opgetuigde beelden de realiteit definiëren in plaats dat de realiteit zou dienen te worden weergegeven in de rapportages.

Mijn hypothese is daarom dat de huidige crisis niet de diepgang zou hebben indien zowel bij bedrijven, bij investeerders en aandeelhouders en spaarders alsook bij overheden minder hebzucht en een groter verantwoordelijkheidsmoraal centraal zou hebben gestaan. Het is bijzonder om te zien dat wanneer wordt gekeken naar de oorzaken van de grote depressie van de jaren 30 van de vorige eeuw soortgelijke factoren een rol hebben gespeeld. Toen bestond er ook een geest van zelfverrijking van enkelen ten koste van de grote werkende massa. Er waren toen en waren nu geen rechtvaardige mechanisme van verdeling van de buit, waardoor het economisch systeem zichzelf uiteindelijk kapot draaide. We hebben kennelijk onze les niet geleerd.

Geluk bij een ongeluk – de economie van Bonaire

De economie van de Antilliaanse eilanden en in het bijzonder van Bonaire is in relatie tot de wereldeconomie zeer open. Er bestaan nauwe relaties tussen onze instellingen en die van buiten Bonaire. Daarnaast draait onze economie voor een groot deel van het binnenstromen van deviezen en goederen uit het buitenland. We leveren diensten hiervoor. Onze financiële en monetaire gezondheid is hierdoor vrij sterk verweven met die van de grote economieën van de westerse wereld. In vergelijking met die andere economieën is in de Antillen en in Bonaire door bedrijven en door de toezichthouders een meer ‘conservatieve houding’ aangenomen. Er is minder gespeculeerd met hypotheekleningen en met investeringsvormen. Hierdoor zijn de hypotheekverleners lokaal minder in problemen geraakt dan in plaatsen waar met creatieve vondsten hypotheekleningen werden verleend aan personen die in onze markt niet daarvoor in aanmerking zouden komen. Daarnaast zijn onze toezichthouders voorzichtiger geweest bij het goedvinden van investeringsmechanismen die in andere landen werden gestimuleerd. Mogelijk onder invloed van deze mentaliteit hebben onze financiële instellingen strategische allianties aangegaan met instellingen die de crisis goed doorstaan, zoals de Canadese banken. Voor enige tijd leek het erop dat we werden gedupeerd door onze conservatisme, vooral toen het erop leek dat elders door de minder strenge eisen men zich financieel meer konden permitteren. Maar nu kunnen we ons gelukkig prijzen dat de strengheid heeft geleid tot een minder diepe verwonding van onze economie. Achteraf blijkt dat het beleid wijs was.

Volgens mij kunnen we voorzichtig enkele lessen trekken uit de ontwikkelingen van de crisis buiten en binnen Bonaire. Ten eerste kan worden gezegd dat blijkt dat gedegen en integer toezicht van essentieel belang is voor een gezonde economie. Slap toezicht gecombineerd met persoonlijke en institutionele hebzucht leiden tot oninteger ondernemen en tot een ongezonde economie. Tekortschietend institutioneel en persoonlijk leiderschap leidt tot egotripperij dat leidt tot economische rampen.

De uitdaging en de kansen voor Bonaire

Bonaire heeft in de huidige situatie de belangrijke uitdaging om de lokale economie zo weinig mogelijk te laten beïnvloeden door de crisis buiten Bonaire. Bonaire dient hiertoe die elementen die ertoe hebben geleid dat de lokale economie niet zo sterk is meegenomen door de crisis te identificeren en te versterken. Daarnaast dient Bonaire zich goed te realiseren hoe het zich binnen de huidige geopolitieke en economische ruimte kan onderscheiden en zal Bonaire dit moeten zien te kapitaliseren.

Vanuit mijn bestuurlijk perspectief zou ik het volgende willen aanbevelen. De leiders in deze gemeenschap doen er goed aan in diepe reflectie te gaan over de beweegredenen en de doelen van hun

activiteiten. Ik geloof er sterk in dat indien onze leiders zich laten leiden door een mentaliteit van verantwoord en dienend leiderschap dat wordt vertaald in maatschappelijk verantwoord ondernemerschap en besluitvorming we de economie van Bonaire zullen versterken. Wees dienstbaar tot je bedrijf, je organisatie of je instituut. Bedien je functie niet in de eerste plaats voor eigen gewin en combineer je ondernemerschap of functie vervulling met een verantwoordelijkheid voor wat er in de gemeenschap gebeurt en je zult bijdragen tot een gezonde economie.

Tot slot wil ik het volgende naar voren brengen. Vluchtige analyse van onze economische ontwikkeling sinds de vorige eeuw in deze regio laat zien dat politieke stabiliteit een belangrijke katalysator is van economische activiteiten. Belangrijk zijn een stabiele, betrouwbare en integere overheid, een goed functionerend rechterlijk stelsel waar rechtszekerheid centraal staat en een economisch klimaat waar eerlijk ondernemerschap wordt beloond boven oneerlijk ondernemerschap. Bonaire heeft over enige tijd op dit gebied in deze regio een zeer aantrekkelijke positie. Doordat Bonaire deel gaat worden van een Europees land zijn er grote kansen voor een 'image boost' voor Bonaire op alle hiervoor genoemde aspecten. Dit versterkt de positie van Bonaire om voor de eigen ontwikkeling pro-actief beleid te formuleren en te gaan toepassen. Bonaire zal kunnen gaan kiezen tussen vele mogelijke partners in plaats van de ontwikkeling 'reactief' te laten afhangen van de toevallige geïnteresseerde investeerder. Een aantrekkelijk meisje kan kiezen tussen de beste kandidaten om het leven mee te delen. Zo zal Bonaire zich ook zelfbewust en sterk mogen maken om vanuit een vergelijkbare positie te kiezen wat voor toekomst ze heeft en met wie ze deze zal willen delen.

Ik heb er alle vertrouwen in dat wanneer we Bonaire helpen in de geest van dienend leiderschap en verantwoord ondernemerschap we de huidige economische crisis zonder te veel kleerscheuren zullen doorstaan en onszelf proactief zullen kunnen sterk maken voor een periode van grote economische ontwikkeling als een nieuwe Caribische gebied in een Europees land. Ik sluit af met een appel. Laten we vooral onszelf niet verliezen in egotripperij, waarbij we de werkelijkheid uit het oog verliezen. Laten we ons bedienen van realistische en realiseerbare plannen en projecten, zodat we geen hoekstenen plaatsen zonder projecten af te maken. Laten we beginnen om eerste een beetje te geven waarna we pas zullen overgaan tot een beetje te nemen.

Ik dank u voor uw aandacht.